

UOT 327

RUSİYA-UKRAYNA MÜHARİBƏSİ KONTEKSTİNDƏ AVROPANIN ENERJİ TƏHLÜKƏSİZLİYİ VƏ AZƏRBAYCANIN ARTAN ƏHƏMİYYƏTİ

Pərvanə İSLAMOVA*

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 29 dekabr 2023; çapa qəbul edilmişdir: 23 yanvar 2024; online-da çap edilmişdir: 21 mart 2024.

Received: 29th of December, 2023; accepted: 23th of January, 2024; published online: 21th of March, 2024.

Açar sözlər: *Rusiya-Ukrayna müharibəsi, Avropa, enerji təhlükəsizliyi, Azərbaycan, Cənub Qaz Dəhlizi*

Giriş

Rusiya-Ukrayna müharibəsi 2022-ci ilin fevral ayında başlasa da, iki dövlət arasında münaqişəli vəziyyət illərdir davam edirdi. Müharibəyə zəmin olaraq 2021-ci ildə Rusiyanın Ukrayna ərazilərinə yaxın bölgəyə hərbi qoşunlarını yığması konfliktin böyümək ehtimalından xəbər verirdi. Qeyd edək ki, Rusiya-Ukrayna arasında olan münaqişəli durum müəyyən vaxtlarda eskalasiya mərhələsinə çataraq, nəinki ölkə üçün təhlükəli vəziyyət yaratmış, o cümlədən Avropanın enerji təhlükəsizliyini risk altına salmışdır. Bu səbəbdən də, Ukraynanın o zamankı prezidenti Viktor Yanukoviç 2013-cü ilin payızında Avropa İttifaqı ilə assosiasiya sazişinin imzalanmasının dayandırılması haqqında qərar qəbul etdi. Hökumətin qərarına etiraz edən insanlar kütləvi etiraz aksiyasına başladılar.

Ukraynanın Donetsk və Luqansk bölgələrində isə rus əhalisinin müstəqil şəkildə özünüidarəetmə sistemi yaratmaq istəməsi 2022-ci ilədək davam edən Donbas konfliktinə səbəb oldu. Donetsk və Luqanskda fevralın 21-də separatçıların öz müstəqilliklərini elan etməsinin ardınca Rusiya prezidenti Vladimir Putinin separatçıların müstəqilliklərini tanıması konfliktin irimiqyaslı müharibəyə gətirib çıxardı (1). Rusiyanın fevralın 24-də Ukrayna ərazisinə hücum etməsi ilə bu günə kimi davam edən Rusiya-Ukrayna müharibəsi başladı.

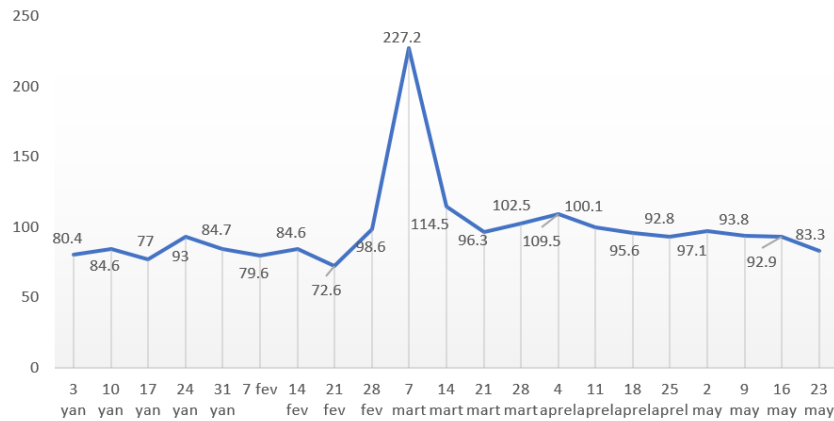
1. Avropanın enerji təhlükəsizliyini təmin etmək üçün yaradılan “Enerji Birliyi Strategiyası”

Hərbi münaqişələr Avropanın Rusiyadan enerji asılılığını məsələsini, xüsusilə də qaz idxalı ilə bağlı çətinlikləri gündəmə gətirdi. Avropa ölkələri qaz təminatı ilə əlaqədar çətinliklərlə üzləşdilər və mövcud vəziyyət Avropa Birliyini qaz yollarının diversifikasiya olunması istiqamətində təcili işlər görməyə vadar etdi. Müharibə göstərdi ki, qeyri-sabit geosiyasi vəziyyətdə ənənəvi enerji istehsalçıları xammal idxal edən və ondan asılı olan ölkəyə qarşı inhisarçı mövqe nümayiş etdirərək enerji qiymətlərinin artırılması, məhdudlaşdırılması və ya dayandırılması kimi siyasi mübarizənin çox təhlükəli alətlərindən istifadə edə bilirlər.

* doktorant, Hüquq və İnsan Haqları İnstitutu (Publik Hüquqi Şəxs)
e-mail: Pm060688@gmail.com

Müasir dövrümüzdə enerji ölkələrin və cəmiyyətlərin müstəqil və səmərəli fəaliyyəti üçün zəruri olan ən qiymətli strateji resurslarından biridir. Münasib qiymətlərlə lazımı miqdarda enerjiyə çıxış cəmiyyətlərin həyat səviyyəsinə, onların inkişafına, o cümlədən texnoloji inkişafına, ümumilikdə sivilizasiyanın tərəqqisinə böyük təsir göstərir. Bunları nəzərə alan Avropa ölkələri enerji təhlükəsizliyini təmin etmək üçün 2015-ci ildə “Enerji Birliyi Strategiyası”nı qəbul etdi (2). Strategiya Avropa Birliyi ölkələri arasında əməkdaşlıq vasitəsilə enerji mənbələrinin şaxələndirilməsi, enerji səmərəliliyinin artırılması, daxili enerji bazarının yaradılması ilə enerji təhlükəsizliyinin təmin olunmasına nail olmağı hədəfləyirdi. İqlim dəyişikliyi ilə bağlı Paris razılaşmasını ratifikasiya edən Avropa Birliyi bərpa olunan və təmiz enerji mənbələrinə keçidi sürətləndirmək, 2030-cu il enerji və iqlimlə bağlı hədəflərinə çatmaq üçün “Enerji Birliyi Strategiyası”nın ardınca “Enerji birliyinin idarə edilməsi və iqlim fəaliyyətinə dair Əsasnamə” (3) qəbul etmişdi. Lakin tərtib olunan fəaliyyət planları effektiv işləmədi və istənilən nəticəni vermədi. Müharibənin ilk günlərindən etibarən Avropa Birliyi enerji təhlükəsizliyi ilə əlaqədar müxtəlif problemlərlə üzləşdi.

Avropada təbii qazın satış qiyməti, 2022 yanvar-may
(həftəlik, meqavatt saat üçün avro ilə)

2. Yüksələn enerji qiymətləri və enerji nəqli yolları

Müharibədən əvvəlki dövrdə də Avropa Birliyi ölkələri ilə Rusiya arasında enerji ilə bağlı problemlər baş verirdi. Keçən ilin sentyabr-oktyabr aylarından etibarən birlik ərazisində təbii qaz təchizatı problemləri və təbii qazın qiymətinin rekord həddə çatması müşahidə olunmuşdu. Müharibə başlayandan sonra isə Avropa tərəfindən Rusiyanın enerji sahəsinə qarşı sanksiyaların tətbiqi, Rusiyanın qaz satışını rublla etməsinə dair qərarı, soyuq aylarda AB ölkələrində qaza tələbatın artması və s. məsələlər aktuallaşdı. Tələbatın artması qaz qiymətlərinə təsirsiz yan keçmədi və qazın qiymətində artım 2022-ci ilin martın 7-də pik həddə çatdı (qrafik, mənbə: Statista.com).

Müharibə başlayandan hazırkı müddətə kimi Rusiyadan Avropaya qaz ötürən marşrutlar daim fəaliyyət göstərmişdir. İstisna olaraq, mayın 11-də Ukraynanın əsasən Avstriya, İtaliya, Slovakiya və digər Şərqi Avropa ölkələrinə qaz ötürən və Ukrayna vasitəsilə Avropaya ötürülən Rusiya qazının 1/3-nin ötürülməsinə cavabdeh olan tranzit nöqtəsinin fəaliyyəti dayanmışdır (4). İlk dəfə həmin gün Ukrayna hökuməti Luqansk vilayətində Rusiya hərbiçiləri tərəfindən ələ keçirilən "Soxranivka" GIS vasitəsilə qazın Avropaya tranzitini dayandırmışdır.

Qeyd etmək lazımdır ki, Rusiya qaz ehtiyatlarını Avropaya Ukrayna, “Şimal Axını 1”, Polşadan keçən Yamal və Türkiyədən keçən TurkStream adlı əsas 4 marşrut kəməri vasitəsilə ixrac edir. Adını çəkdiyimiz enerji nəqli yolları Avropanın qazla təminatında,

enerji təhlükəsizliyində mühüm rol oynamaqla yanaşı, kəmərlərin yalnız Rusiya qazını Avropaya nəql etməsi Aİ-nin dayanıqlı, davamlı və uyğun qiymətə enerji ilə təminatını risk altına qoyur.

3. “REPowerEU”-2022-ci ilin mayından etibarən Avropa Birliyinin enerji təhlükəsizliyi məsələlərinin həllinə yönəlmiş yeni enerji planı

Avropanın Rusiya qazından asılılığını azaltmağı düşünən ittifaq ölkələri yeni enerji planı - “REPowerEU” ilə çıxış edirlər (5). Plan Rusiyadan enerji asılılığını azaltmağı və dayanıqlı enerji sisteminin qurulmasını hədəfləyir. Bu istiqamətdə aşağıdakı fəaliyyətlər planlaşdırılır:

- *Enerjiyə qənaət etmək*: ən asan və ucuz yol olaraq qısamüddətli və uzunmüddətli işlərin görülməsini vacib edir. Bunun üçün yaşayış binalarında istilik sistemlərinin səmərəliliyinin artırılması, həm ev, həm də iş mühitində qənaətlə bağlı vərdişlərin dəyişdirilməsi və s. kimi tədbirlər effektiv ola bilər.
- *Enerji nəqli yollarının və enerji mənbələrinin şaxələndirilməsi*: etibarlı tərəfdaş ölkələrlə uzunmüddətli müqavilələrin imzalanması, enerji təchizatı yollarının şaxələndirilməsi imkanlarının qiymətləndirilməsi və s.
- *Avropanın yaşıl və təmiz enerjiyə keçidinin sürətləndirilməsi*: günəş, külək və termal enerji texnologiyalarından istifadənin həcmi artırılması, bu sahədə qanunverici bazanın təkmilləşdirilməsi, icazə sisteminin sadələşdirilməsi və s.
- *Ağıllı investisiyalar*: planın həyata keçirilməsi üçün əlavə 210 milyard avro investisiya yatıraraq mövcud layihələrin tamamlanması, xüsusilə Mərkəzi və Şərqi Avropada yeni infrastrukturların qurulması, Cənubi Qaz Dəhlizinin gücləndirilməsi, ötürücülük qabiliyyətinin artırılması və s.
- *Çətin vəziyyətlərə hazırlığın gücləndirilməsi*: enerji ilə davamlı şəkildə təmin olunmaq üçün yay aylarında saxlancların lazımı qədər doldurulması, texniki cəhətdən enerji ötürücü sistemlərinin yoxlanılması və s.

4. Azərbaycanın Avropanın enerji təhlükəsizliyinə töhfəsi

Avropa İttifaqı enerji mənbələrinin şaxələndirilməsi istiqamətində ölkəmizlə əməkdaşlığı genişləndirir. Əgər əvvəllər Azərbaycan qazına Rusiya resurslarına nisbətə alternativ kimi baxılırdısa, davam edən Rusiya-Ukrayna müharibəsi bu vəziyyəti dəyişdi. Hazırda Azərbaycan Avropanın qaz təminatında etibarlı tərəfdaş və əsas mənbələrdən biri hesab olunur, enerji sahəsində əməkdaşlıq yüksələn xətt üzrə inkişaf etdirilir.

Nəzərinizə çatdırırıq ki, Azərbaycan Respublikası Avropaya qaz resurslarını “Cənub Qaz Dəhlizi” vasitəsilə ixrac edir. Dəhlizin bir hissəsi olan Bakı-Tbilisi-Ərzurum və ya Cənubi Qafqaz Boru kəməri qaz ehtiyatlarını Xəzər sahillərindən Gürcüstan və Türkiyə sərhədlərinə, Türkiyə-Gürcüstan sərhədindən başlayan TANAP kəməri isə Yunanıstan sərhədinə çatdırır. Dəhlizin sonuncu mərhələsi olan TAP kəməri Albaniyadan keçərək İtaliyanın cənubu ilə birləşir. Ümumilikdə 3 kəmərdən ibarət olan Cənub Qaz Dəhlizinin uzunluğu 3500 km-dir (6).

Hazırda Azərbaycan Avropa Birliyinin Yunanıstan, Bolqarıstan və İtaliya kimi ölkələrinə qaz ixrac edir. Avropanın qaza olan tələbatı olduqca böyükdür. Bunu qarşılamaq üçün isə AB diversifikasiya siyasəti fonunda Cənub Qaz Dəhlizinin genişləndirilməsi ilə bağlı daha əvvəldən mövcud olan planların reallaşması istiqamətində fəaliyyət göstərir.

REPowerEU planına əsasən “ağıllı investisiyalar” yatırmaq və Cənub Qaz Dəhlizinin ötürücülük qabiliyyətini gücləndirməklə Avropanın formalaşmaqda olan dayanıqlı enerji sisteminə töhfə vermək mümkündür.

Nəzərə alsaq ki, keçən ilin yayında Azərbaycanla Avropa Komissiyası enerji sahəsində əməkdaşlığın inkişafını təmin edəcək “Anlaşma Memorandumu” imzalamışdır.

Beləliklə, 2027-ci ilə qədər Avropaya gedən qaz təchizatı 2 dəfə artırılacaq və bununla da, Cənub Qaz Dəhlizinin gücləndirilməsinin vacibliyi ortaya çıxır (7). 2022-ci ilin aprel ayında “Cənubi Qafqaz: İnkişaf və əməkdaşlıq” adlı beynəlxalq konfransda çıxış edən Azərbaycan Respublikasının prezidenti İlham Əliyev Cənub Qaz Dəhlizinin bir hissəsi olan TAP-ın potensialının 10 milyard m³-dən 20 milyard m³-ə qədər gücləndirilməsinin mümkünlüyünü qeyd edərək bunun üçün əlavə vaxt və investisiyaların vacibliyini vurğulamışdır (11).

Cənub Qaz Dəhlizinin Avropa hissəsi-TAP boru kəməri Avropanın diversifikasiya səylərini dəstəkləyən strateji enerji layihəsidir. Bu kəmərlər həmçinin Avropanın bütün Avropada qaz interkonnektorlarını inkişaf etdirmək təşəbbüsünü dəstəkləyir. Bununla bağlı olaraq, 2022-ci ilin oktyabrında Sofiyada Yunanıstan-Bolqarıstan Qaz interkonnektorunun açılışı Avropada qaz tədarükünün diversifikasiyasını dəstəkləyəcək daha bir mühüm hadisə kimi yadda qaldı. Bu, Xəzər, Yaxın Şərq, Şərqi Aralıq dənizindən əlavə təchizat mənbələri və Yunanıstan və ya Türkiyədə yeni və mövcud terminallar vasitəsilə mayeləşdirilmiş təbii qaz tədarüki də daxil olmaqla, Yunanıstan vasitəsilə idxal olunan qaz resurslarının diversifikasiyasına imkan verəcəkdir. Eyni zamanda, bu interkonnektorun mövcudluğu Azərbaycanın mövqeyini gücləndirir. Layihənin işə düşməsi ilə Bolqarıstan da enerji mərkəzinə çevrilə bilər, çünki Serbiya, Rumıniya, Şimali Makedoniya kimi dövlətlər də Azərbaycandan təbii qaz idxalında maraqlıdırlar.

Son illərdə Aİ və Azərbaycan təbii qaz ixracının artırılması, eləcə də yaşıl enerji əməkdaşlığının inkişafı üzrə intensiv danışıqlara başlayıb. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, “Anlaşma Memorandumu”nun imzalanmasından sonra Aİ-nin bir çox üzv ölkələri Azərbaycandan qaz idxal etməklə enerji mənbələrini və tədarük marşrutlarını şaxələndirməyi planlaşdırırlar. Məsələn, Macarıstan, Rumıniya, Serbiya, Albaniya və başqa ölkələr Azərbaycan qazını tez bir zamanda idxal etməkdə maraqlıdırlar. Bu istiqamətdə Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi ilə Macarıstanın Xarici İşlər və Ticarət Nazirliyi arasında təbii qaz sahəsində əməkdaşlığa dair Anlaşma Memorandumu imzalanmışdır.

Bundan başqa, ötən il Azərbaycan və Rumıniya arasında qaz tədarükünə dair saziş imzalanıb. SOCAR və “Romgaz S.A” arasında imzalanmış qısa müddətli sazişə əsasən, 2023-cü il yanvarın 1-dən aprelin 1-dək təxminən 300 milyon kubmetr qazın idxalı nəzərdə tutulurdu. Rumıniya 2023-2024-cü illər ərzində əlavə həcmdə Azərbaycan qazını idxalı üçün 2023-cü ilin fevralında növbəti qaz alqı-satqısı müqaviləsi imzalayıb. Müqaviləyə əsasən, 2023-2024-cü illərdə Azərbaycandan Rumıniyaya 1 milyard kubmetrə-dək qaz tədarük ediləcəkdir. Bu müqavilə ilə Rumıniya enerji mənbələrini şaxələndirərək Cənub Qaz Dəhlizinə qoşulmuşdur (10).

Həmçinin, bərpa olunan enerji mənbələrindən istifadəyə keçid və bu sahədə əməkdaşlıq Aİ üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Yuxarıda da qeyd etdiyimiz kimi, Avropa Enerji Birliyi strategiyasında qeyd olunur ki, mövcud strategiya üzv ölkələrin vətəndaşlarının təhlükəsiz, dayanıqlı və təmiz enerjiyə çıxışını təmin edəcəkdir. Bu məqsədlə, Azərbaycan və Aİ arasında imzalanmış “Enerji sahəsində Strateji Tərəfdaşlıq haqqında Anlaşma Memorandumu” da Avropa ilə Azərbaycan arasında yaşıl enerjinin inkişafı və elektrik enerjisinin ötürülməsi üçün yeni imkanlar açıb. Azərbaycanın nəhəng yaşıl enerji potensialı Avropa ilə region arasında bərpa olunan enerji platformasının yaradılması üçün əlverişli bazadır. 2022-ci il dekabrın 17-də Buxarest plenar iclasında Azərbaycan, Gürcüstan, Rumıniya və Macarıstan hökumətləri arasında “yaşıl enerjinin inkişafı və ötürülməsi sahəsində strateji tərəfdaşlıq haqqında Saziş” imzalanıb (8).

Bu saziş Azərbaycandan elektrik enerjisinin Qara dənizin dibi ilə sualtı elektrik kabeli vasitəsilə Gürcüstandan cənub-şərqi Avropaya ixracını nəzərdə tutur. Azərbaycan

Ruminiya və Macarıstan vasitəsilə Avropa İttifaqına yalnız qalıq yanacaq ixracatçısı deyil, həm də yaşıl enerji ixracatçısı kimi təhlükəsizliyə töhfəsini verəcəkdir. Bu saziş Ruminiya və Macarıstan üçün mühüm əhəmiyyət daşıyır, çünki bu ölkələrin, xüsusən də Macarıstanın elektrik enerjisinin əsas hissəsi qalıq yanacağa əsaslanır.

Bu gün Azərbaycan Respublikası öz resursları hesabına Avropanın enerji təhlükəsizliyinə töhfə verir. Lakin qısa müddətdə Mərkəzi Asiyanın resurslarını, xüsusilə Türkmənistanın qazını Avropaya ixrac etməyi planlaşdırır. May ayında Şuşada keçirilən konfransda çıxış edən prezident İlham Əliyev Türkmənistan qazının Avropaya ixracı üçün mümkün dəstəyi göstərəcəyimizi qeyd etmişdir: “Biz texniki yardım göstərə bilərik, borudüzən barjalarımızı istifadəyə verə bilərik və Səngəçal terminalımıza çıxışı təmin edə bilərik” (10).

Enerji sahəsində 2021-ci ilin noyabrında Azərbaycan, İran və Türkmənistan arasında svop(ing.swap) sazişi imzalanmışdır. Bu sazişə görə, illik 1.5-2 milyard m³ türkmən qazı İrandan keçməklə Azərbaycana ixrac olunacaqdır. Azərbaycan öz növbəsində İrandan idxal etdiyi qaz ehtiyatlarını daxili tələbatın ödənilməsinə sərf etdiyi halda, öz ehtiyatlarının hesabına Avropaya ixrac etdiyi resursların həcmi artırmağa bilər. İyunun əvvəlində Azərbaycanla İran arasında qeyd olunan qazın həcmi 2 dəfəyədək artırılması haqqında Anlaşma memorandumu imzalanmışdır (12).

Azərbaycanın Avropanın enerji təhlükəsizliyinə verdiyi töhfələr bunlarla bitmir. Hazırda, Trans-Xəzər qaz kəməri layihəsi ətrafında danışıqların getdiyi haqqında məlumatlar mövcuddur. İllər öncə hələ Xəzərin hüquqi statusu həll olunmadığı dövrdə də Trans-Xəzər layihəsi ilə bağlı danışıqlar gedirdi. Lakin həm maliyyə çatışmazlığı, həm Rusiyanın layihəyə qarşı mövqə tutması, digər tərəfdən də Xəzərin hüquqi statusunun olmaması layihənin gerçəkləşməsinə mane olurdu. Lakin hazırda Cənubi Qafqazda vəziyyət kökündən dəyişib, Xəzərin hüquqi statusu məsələsi həllini tapıb. Azərbaycan Vətən müharibəsində qalib gələrək torpaqlarını azad edib və qalib ölkə olaraq regionda öz mövqeyini gücləndirmişdir. BBC News xəbər agentliyi bu faktı təsdiqləyərək qeyd edir ki, “neftlə zəngin Azərbaycan son iki onillikdə yenidən qazanmış müstəqilliyin çətinliklərini yaşayan və mübarizə aparan bir dövlətdən regional enerji layihələrinin mərkəzi oyunçusuna çevrilib”(9).

Düşünürük ki, regionda hökm sürən ab-hava danışıqlar prosesinə müsbət təsir göstərəcək və Trans-Xəzər qaz kəməri layihəsi yaxın gələcəkdə reallaşaraq, Avropanın enerji təhlükəsizliyində mühüm rol oynayacaqdır.

Nəticə

Yekun olaraq qeyd edə bilərik ki, münaqişəli durumlar, müharibələr, enerji baxımından bir mənəbdən asılı olan dövlətlər, o cümlədən Aİ üçün təhlükəli vəziyyət yaradır. Bunun üçün Avropanın enerji sisteminin idxal mənbələrini və enerji nəqli yollarını şaxələndirməyə ehtiyacı var. Bu xüsusda Azərbaycanın Avropaya həm təbii qaz, həm də elektrik enerjisi ixracı qitənin dayanıqlı inkişafına və enerji təhlükəsizliyinə mühüm töhfə verir və gələcəkdə də bu istiqamətdə əməkdaşlığın genişləndirilməsi proqnozlaşdırılır. Aİ ilə strateji tərəfdaşlığı dərinləşdirməyi hədəfləyən Azərbaycan üçün də bu əməkdaşlıq çox faydalıdır.

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan ilə Avropa İttifaqı arasında enerji sahəsində Strateji Tərəfdaşlığa dair Anlaşma Memorandumu imzalanıb. (<https://president.az/az/articles/view/56689>)
2. *Buxarestdə Azərbaycan, Gürcüstan, Ruminiya və Macarıstan Hökumətləri arasında “yaşıl enerjinin inkişafı və ötürülməsi sahəsində strateji tərəfdaşlıq haqqında Saziş” imzalanıb.* (<https://president.az/az/articles/view/58222>)

3. Cənub Qaz Dəhlizi ilə Avropaya ilk qaz çatdırıldı. 31 dekabr 2020, SOCAR Midstream/(<https://www.socarmidstream.az/az/news/c-nub-qaz-d-hlizi-il-avropaya-ilk-qaz-catdirildi/>)
4. “Cənubi Qafqaz: İnkişaf və əməkdaşlıq” adlı beynəlxalq konfrans. (<https://www.youtube.com/watch?v=azjCGvZIZDE&t=9133s>)
5. BBC News. Azerbaijan country profile/(<https://www.bbc.com/news/world-europe-17043424>)
6. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee, the Committee of the Regions and the European Investment Bank a Framework Strategy for a Resilient Energy Union with a Forward-Looking Climate Change Policy. (<https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX:52015DC0080>)
7. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions/REPowerEU plan, Brussels, 18.5.2022 COM, 230 final
8. Chestney N. Russian gas flows to Europe via Ukraine fall after Kyiv shuts one route. May 11, 2022 (<https://www.reuters.com/business/energy/requests-russian-gas-via-key-ukraine-transit-point-fall-zero-data-shows-2022-05-11/>)
9. Həjiyev S. Azerbaijan's efforts to support Europe's energy security (<https://news.az/news/azerbajjans-efforts-to-support-europes-energy-security-opinion>)
10. İlham Aliyev attended international conference on “Shaping the Geopolitics of the Greater Eurasia: from Past to Present to Future” in Shusha, 03 May 2023 /(<https://president.az/en/articles/view/59576>)
11. O'Byrne D. Turkmenistan-Iran-Azerbaijan gas swaps surge Jun 20, 2023, (<https://eurasianet.org/turkmenistan-iran-azerbaijan-gas-swaps-surge>)
12. Regulation (eu) 2018/1999 of the european parliament and of the council of 11 December 2018
13. <https://www.bbc.com/azeri/region-60495023>

Резюме

Парвана Исламова

Энергетическая безопасность Европы и растущая значимость Азербайджана в контексте Российско-Украинской войны

Хотя российско-украинская война началась в феврале 2022 года, конфликтная ситуация между двумя государствами продолжалась годами. В 2021 году сбор российских войск в регионе, близкой к территории Украины, стал сигналом о том, что конфликт будет разрастаться. 24 февраля с нападения России на территорию Украины началась российско-украинская война, которая продолжается и по сей день.

Военные конфликты подняли вопрос энергетической зависимости Европы от России, особенно трудности, связанные с импортом газа. Европейские страны столкнулись с трудностями, связанными с поставками газа, и сложившаяся ситуация заставила Евросоюз провести срочную работу в направлении диверсификации газовых маршрутов. Принимая это во внимание, европейские страны в 2015 году приняли «Стратегию Энергетического союза» для обеспечения энергетической безопасности. Кроме того, страны ЕС, задумывающиеся о снижении зависимости Европы от российского газа, разработали новый энергетический план - "REPowerEU". План направлен на снижение энергетической зависимости от России и построение устойчивой энергетической системы.

Европейский Союз расширяет сотрудничество с Азербайджаном в направлении диверсификации источников энергии. Если раньше азербайджанский газ рассматривался как альтернатива российским ресурсам, то продолжающаяся российско-украинская война изменила эту ситуацию. В настоящее время Азербайджан считается надежным партнером и одним из основных источников поставок газа в Европу, сотрудничество в сфере энергетики развивается по восходящей линии. Азербайджан экспортирует газовые ресурсы в Европу через «Южный газовый коридор». Экспорт природного газа и электроэнергии из Азербайджана в Европу играет важную роль в устойчивом

развитии и энергетической безопасности континента, и в будущем прогнозируется расширение сотрудничества в этом направлении.

Ключевые слова: *русско-украинская война, Европа, энергетическая безопасность, Азербайджан, Южный Газовый Коридор*

Summary

Parvana Islamova

Europe's Energy Security and Growing Importance of Azerbaijan in the Context of Russia-Ukraine War

Although the Russia-Ukraine war started in February 2022, the conflictual situation between the two states continued for years. In 2021, Russia's gathering of military troops in the region close to the territory of Ukraine signaled that the conflict would grow. On February 24, the Russian-Ukrainian war, which continues to this day, began with Russia's attack on the territory of Ukraine.

The military conflicts brought up the issue of Europe's energy dependence on Russia, especially difficulties related to gas imports. European countries have faced difficulties related to gas supply and the current situation has forced the European Union to do urgent work in the direction of diversification of gas routes. Taking these into account, European countries adopted the "Energy Union Strategy" in 2015 to ensure energy security. In addition to that EU countries, which are thinking of reducing Europe's dependence on Russian gas, come up with a new energy plan - "REPowerEU". The plan aims to reduce energy dependence on Russia and build a sustainable energy system.

The European Union is expanding cooperation with Azerbaijan in the direction of diversification of energy sources. If earlier Azerbaijani gas viewed as an alternative to Russian resources, the ongoing Russia-Ukraine war has changed this situation. Currently, Azerbaijan is considered a reliable partner and one of the main sources of gas supply in Europe, cooperation in the field of energy is being developed on an upward line. Azerbaijan exports gas resources to Europe through the "Southern Gas Corridor". Azerbaijan's export of both natural gas and electricity to Europe makes an important contribution to the continent's sustainable development and energy security, and expansion of cooperation in this direction is predicted in the future.

Key words: *Russian-Ukraine war, Europe, energy security, Azerbaijan, Southern Gas Corridor*

Redaksiya heyətinin üzvü s.e.d., prof. Məmmədov Hikmət Baba oğlunun rəyi əsasında çapa məsləhət görülmüşdür.